

نظام نامه دیده بانی سلامت در جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

با عنایت به الزامات اسناد بالا دستی به ویژه مواد قانونی مرتبط در برنامه پنجم توسعه از جمله بند و ماده ۱۵، جزء ۶ از بند و ماده ۱۶، مواد ۳۲ تا ۳۸، ماده ۶۸ و ... و با توجه به ضرورت سیاستگذاری منسجم در وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی [از این به بعد وزارت] و جایگاه شورای سیاستگذاری وزارت و بند یک ماده ۳ اساسنامه موسسه ملی تحقیقات سلامت [از این به بعد موسسه] مصوب شورای گسترش وزارت مبنی بر «دیده بانی وضعیت سلامت کشور و علوم مرتبط به آن و پایش سایر کشورهای منطقه (مطابق با سند چشم انداز ۲۰ ساله)» نظام نامه دیده بانی سلامت در جمهوری اسلامی ایران [از این به بعد نظام نامه] تصویب می گردد.

ماده (۱) تعریف، اهداف و کارکردهای نظام دیده بانی

نظام دیده بانی ملی سلامت شبکه‌ای ملی و سیاست محور است که رصد نظام‌مند و مستمر شرایط و مسایل مربوط به سلامت همه مردم و علوم مرتبط با سلامت در پهنه جغرافیایی ایران و منطقه چشم‌انداز را بر عهده دارد تا از سیاست، برنامه، تصمیم‌گیری و اجرای «کارآمد و مبتنی بر شواهد» حمایت کند.

هدف نهایی. مشارکت در تامین، حفظ و ارتقای سلامت مردم و بهبود آن و کاهش نابرابری‌ها و بی عدالتی در سلامت است.

راهبرد. این وظیفه با یکپارچه‌سازی یافته‌های تحلیلی و اطلاعات توصیفی نظام سلامت که در جایگاه خود در وزارت و دیگر بخش‌های کشور تهیه می‌شوند و یا از مطالعات به دست می‌آیند صورت می‌گیرد و گزارش‌های جامع و تحلیلی تفاوت‌ها، روندها، چشم انداز، سناریوهای جاری و آینده و توصیه‌های سیاست محور ارائه می‌شوند.

کارکردهای دیده بانی

- مراقبت سلامت عمومی
- پایش و تحلیل مستمر کارکردها و اهداف نظام های سلامت
- تحلیل های مبتنی بر سیاست های کارآمد سلامت
- آینده نگاری
- مشاوره
- تهیه گزارش، توزیع، ثبت، طبقه بندی و نگهداری اطلاعات
- پایش سیاست ها و برنامه ها در طرح های ملی و منطقه ای سلامت

خروجی ها و ارزش افزوده نظام دیده بانی

- فراهم آوردن ابزاری برای یکپارچه سازی اطلاعات جهت هدایت و کمک به تصمیم‌گیرندگان سطوح بالا در سلامت عمومی و نظام‌های سلامت.
- اثر گذاری بر تعیین‌کننده‌های سلامت با مرور وضعیت سلامت ملی (مشمول بر اجزای توصیفی، تحلیلی و تفسیری)
- فراهم آوردن گزارش‌های منطبق با فرهنگ و نیازهای اطلاعاتی تصمیم‌گیرندگان برای تسهیل به کارگیری نتایج توسط آنان
- ارتقای انگیزه مدیران برای تحقیق و کاربرد اطلاعات بر گرفته از منابع مختلف در سیاست‌گذاری
- ارتقای ظرفیت‌های دیده‌بانی از طریق نشر اطلاعات و آموزش ذینفعان با مشارکت خود آنان
- پیشگامی در دیده‌بانی گسترده‌تر اجتماعی یا توسعه (با نگاه انسان سالم محور پیشرفت و توسعه پایدار)

محصولات نظام دیده بانی

- گزارش‌های مروری سالانه سلامت در زمینه‌های خاص (با تحلیل‌های تخصصی)
- گزارش دوره‌ای مطالعات عملکرد نظام سلامت در حیطه‌های مختلف (منطبق با زمان بندی برنامه ریزی‌های توسعه کشور)
- گزارش پیشرفت وضعیت شاخص‌های کلان سلامت (از جمله مقایسه با کشورهای منطقه)
- گزارش‌های تحلیلی درباره سلامت عمومی برای توصیه‌ها و اختطارهای سلامت محور
- گزارش دوره‌ای آینده‌نگاری از وضعیت سلامت ملی و بین‌المللی
- گزارش‌های درخواستی بالاترین مراجع تصمیم‌گیری در نظام سلامت

تبصره ۱: در طول ۵ سال اول می‌بایست سازوکار تولید، نگهداری، تحلیل و تفسیر اطلاعات در سطح استانی/دانشگاهی و منطقه‌ای تعریف و به نظام نامه پیوست شود.

تبصره ۲: اولویت بررسی شاخص‌های نظام سلامت در دو سال اول شروع به کار این نظام، داده‌های لازم برای پایش و ارزشیابی پیشرفت برنامه پنجم توسعه، نقشه جامع علمی، نقشه تحول نظام سلامت و شاخص‌های عدالت در سلامت خواهد بود.

تبصره ۳: تدوین اسناد سیاست جزو محصولات نظام دیده بانی نیست اما گزارش‌های نظام دیده‌بانی، پیش‌درآمدی برای تدوین اسناد سیاست توسط کارشناسان وزارت خواهد بود. گزارش‌های تدوین شده ممکن است شامل توصیه‌های سیاستی نیز باشد.

تبصره ۴: ورودی اطلاعات برای تدوین گزارش‌های فوق از کلیه سامانه‌ها و واحدهای نظام‌های اطلاعات سلامت، سرشماری‌های جمعیت، کتابخانه‌های واقعی و مجازی پایش‌کننده نظام سلامت، نظام‌های مراقبت، نظام ثبت مرگ و بیماری، واحدهای ارزیابی‌کننده عملکرد، بانک‌های اطلاعات مرتبط به تحقیقات سیاست‌گذاری سلامت و ارزشیابی سیاست‌ها، گزارش‌های مرکز آمار ایران، سازمان ثبت احوال، شهرداری‌ها، وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، سایر سازمان‌ها و نظرات خبرگان (در قالب همایش‌ها و جلسات) و مردم که با روش‌های علمی تهیه می‌شوند خواهد بود. ممکن است سمینارها و سمپوزیوم‌هایی برای تدوین چنین گزارش‌های برگزار و نتایج آن در این گزارش‌ها منعکس شود.

نظام دیده‌بانی چهار رکن اصلی به شرح زیر شامل می‌شود:

۱. **شورای سیاست‌گذاری - شورای سیاست‌گذاری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی**، شورای سیاست‌گذاری دیده‌بانی خواهد بود.
 - تصویب موضوعات اصلی گزارش‌های سالانه
 - تصویب شاخص‌ها و برنامه‌ی تولید اطلاعات
 - تصویب و تامین منابع مالی
 - شناسایی و تجمیع منابع مرتبط با دیده‌بانی سلامت
 - نظارت عالی بر عملکرد شورای فنی دیده‌بانی و دبیرخانه
 - تصویب انتشار گزارش‌های دیده‌بانی
 - تصویب آیین‌نامه داخلی شورای فنی دیده‌بانی

۲. **شورای فنی دیده‌بانی** - شامل تولید کنندگان اصلی اطلاعات، تحلیل‌گران، مصرف کنندگان اطلاعات، کاربران نهایی با وظایف:
 - پیشنهاد شاخص‌ها و برنامه تولید اطلاعات
 - هماهنگی برای تولید و جمع‌آوری اطلاعات مرتبط در مقاطع دوره‌ای و موارد فوریت
 - بررسی صلاحیت‌های نظام‌های تولید اطلاعات و اخذ تصمیم برای ارتقای آن
 - تدوین شرح خدمات برون‌سپاری تولید اطلاعات
 - تدوین برنامه تقسیم کار تولید اطلاعات بین مراکز موجود برای تصویب در وزارت
 - تایید نهایی فنی گزارش‌ها و محصولات واحد دیده‌بانی
 - پیشنهاد تیم‌های خبره برای تدوین گزارش‌های دیده‌بانی
 - پیشنهاد منابع مالی لازم برای تدوین گزارش‌های دیده‌بانی به صورت سالانه
 - پیشنهاد موضوع‌های سالانه برای تولید اطلاعات و مدیران پروژه تدوین گزارش‌های مروری
۳. **شبکه مشاوران و خبرگان** - تدوین کنندگان گزارش‌های فنی (میانجیان دانش)

۴. **دبیرخانه شورای فنی دیده‌بانی**

- واقع در موسسه (شامل مدیر دیده‌بانی، کارشناسان فناوری اطلاعات، اپیدمیولوژی، پژوهش و مستندسازی و کارکنان اداری)

تبصره ۱) با توجه به وجود نهادهای مختلف برای پایش نظام سلامت، مراقبت از سلامت مردم در گروه‌های مختلف سنی و مراکز علمی و تحقیقاتی علوم پزشکی، در اجرای این نظام‌نامه تولید و نشر آن دسته از اطلاعاتی که در حال حاضر تولید نمی‌شود به پیشنهاد شورای فنی و تصویب شورای سیاست‌گذاری، در میان نهادهای مذکور برون‌سپاری و به آنان سفارش داده خواهد شد.

تبصره ۲) دبیرخانه از طریق شناسایی خبرگان مطالعات مروری، و تشکیل بانک اطلاعاتی مناسب و در هر موردی از نظرات افراد مرتبط استفاده خواهد کرد.

تبصره ۳) دبیرخانه شورای فنی در موسسه تشکیل می‌شود. موسسه می‌تواند حسب نیاز تولید برخی داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز دیده‌بانی را در کنار دیگر بخش‌ها به عهده بگیرد.

شرح وظایف دبیرخانه:

اعضای اصلی شورای فنی دیده‌بانی

۱. رئیس شورا (رئیس موسسه)
۲. دبیر شورا (مسئول دبیرخانه دیده‌بانی سلامت)
۳. نمایندگان دبیرخانه‌های شورای سیاست‌گذاری وزارت، شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و هیات‌های امنای دانشگاه‌ها
۴. رئیس دفتر مدیریت آمار و اطلاعات وزارت
۵. نمایندگان معاونت‌های بهداشت، درمان، توسعه مدیریت و منابع، آموزش، غذا و دارو، پژوهش، دانشجویی و فرهنگی (ترجیحا هماهنگ کنندگان آمار و اطلاعات) و رئیس روابط عمومی وزارت
۶. دو عضو هیات علمی دانشگاه به پیشنهاد رئیس موسسه و تایید رئیس شورای سیاست‌گذاری

تبصره ۱) رئیس شورای فنی توسط وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی و به مدت ۴ سال منصوب می‌شود.

تبصره ۲) شورای فنی دست کم هر سه ماه یک بار جلسه خواهد داشت. شورا می‌تواند در صورت نیاز از کارشناسان و مسئولان مرتبط با موضوع بحث برای شرکت در جلسات دعوت کند.

تبصره ۳) در طول پنج سال آغاز اجرای آیین‌نامه، ایستگاه‌های تحقیقات سلامت استان‌ها با تحت پوشش قرار دادن چند استان نقش دیده‌بان سلامت را بر عهده خواهند گرفت. گزارش‌های مروری این ایستگاه‌ها مورد استفاده سیاست‌گذاران نواحی و استان‌های کشور قرار گیرد.

ماده ۳) فرایندها، روال‌ها و استانداردها

فرایند اصلی تولید محصول در دبیرخانه دیده‌بانی به شرح زیر است:

۱. پیشنهاد تم اصلی گزارش مروری سالانه سلامت و مدیر اجرایی تدوین گزارش از طرف شورای فنی
- تبصره: تصمیم‌گیری در مورد تولید گزارش‌های دیده‌بانی سفارش شده از طرف واحد‌ها و سازمان‌ها نیز در این جلسات انجام می‌شود.

۲. تصویب و تامین مالی توسط شورای سیاست گذاری
 ۳. ابلاغ رییس شورا برای مدیر اجرایی
 ۴. تشکیل تیم و ارایه گزارش های پیشرفت کار (متدولوژی تدوین گزارش های مروری و چارچوب آن به پیوست آمده است: شامل مرور تاریخچه، روند ها، برآوردها، پیش بینی آینده، اختراها و توصیه ها)
 ۵. بررسی و تصویب گزارش در شورای فنی
 ۶. انتشار گزارش در چارچوب های سطح بندی شده ویژه سیاست گذاران و مخاطبان حوزه های مختلف بخش سلامت، سایر بخش ها، مردم و رسانه ها
 ۷. ارزشیابی میزان به کارگیری گزارش ها توسط مخاطبان
 ۸. ثبت و نگهداری گزارش ها در مرکز اسناد راهبردی وزارت و موسسه و سایر مراجع ملی مانند کتابخانه ملی و ...
- فهرست شاخص ها به شرح پیوست است.

ماده (۴) منابع

منابع مالی لازم برای محصولات نظام دیده بانی به صورت بودجه عملیاتی سالانه توسط شورای فنی پیشنهاد شده و از محل اعتبارات ستادی وزارت یا منابع دیگر مطابق اساسنامه موسسه تامین خواهد شد این بودجه شامل پروژه های تولید اطلاعات واحد های همکار در شبکه دیده بانی نیز خواهد بود.

ماده (۵) امنیت اطلاعات

از آنجا که اساس کار سامانه بر گردآوری داده ها و اطلاعات از مجموعه ای از سازمانهای همکار است، حفاظت، ایمنی داده ها و رعایت اخلاق در به کارگیری اطلاعات و انتشار نظام مند آنها برای حفظ حقوق معنوی تولید کننده های آن، جلب اطمینان کاربران و استمرار و توسعه همکاری ها اصلی بنیادی محسوب می شود. لذا موارد زیر به عنوان ضوابط زیر بنایی کار سامانه به اجرا گذاشته خواهند شد:

۱) اطلاع رسانی عمومی: کلیه داده ها/اطلاعات سامانه به شرط آنکه بر مبنای مقررات و قوانین جاری، امنیت ملی کشور را تهدید نکنند و یا با سایر شرایط و ضوابط قانونی دیگر در تعارض نباشند، در دسترس عموم قرار می گیرد. سازمان تامین کننده داده/اطلاعات باید رسماً محدودیت های دسترسی را در هنگام انتقال آنها به سامانه اطلاع دهد. گزارش ها در دو سطح زیر طبقه بندی می شود:

- گزارش دیده بانی عمومی
- گزارش های طبقه بندی شده با دسترسی معین (حسب موضوع توسط شورای سیاستگذاری یا شورای فنی تعیین می شود)

۲) امنیت: تمام داده ها/اطلاعات قابل حصول از طریق سامانه از شورای فنی دیده بانی عبور می کنند تا سطح محرمانگی، انسجام و در دسترس بودن آنها بر مبنای ضوابط جاری اخلاقی تضمین شود. از سازمان تامین کننده داده/اطلاعات انتظار می رود انطباق موارد با این ضوابط را اعلام کنند.

۳) کیفیت داده ها/اطلاعات: سازمان تامین کننده داده/اطلاعات رسماً باید انطباق کیفیت موارد تحویلی با دستورعمل های تضمین کیفیت تولید داده/اطلاعات را تایید کند.

۴) استفاده های ثانویه از داده ها/اطلاعات: از آنجایی که سامانه دیده بانی پس از نشر داده ها/اطلاعات نظارتی بر استفاده افراد از آنها در تحلیل ها و تولیدات ثانویه ندارد، مسئولیت به روز بودن یا درست بودن اطلاعات ثانویه را بر عهده ندارد. استفاده کنندگان از منابع سامانه باید در انتشارات خود به ماخذ آن اشاره کنند و اعلام دارند که سامانه مسوولیتی در صحت یا روزآمد بودن اطلاعات ثانویه تولید شده ندارد.

۵) انتشارات سامانه: در کلیه انتشارات سامانه نام کامل سازمان های تامین کننده داده/اطلاعات و نشانی تماس آنها درج می شود. در انتشارات سامانه تنها عنوان حقوقی سازمان هدایت کننده سامانه درج می شود. درج نام افراد حقیقی به عنوان مولف، محقق، مترجم تنها با موافقت کتبی موسسه امکان پذیر است. در صورت عدم درج نام به عنوان مولف، درج نام افراد تنها در مقدمه، پیشگفتار و بخش سپاسگزاری انتشارات سامانه ممکن خواهد بود.

۶) مشارکت عمومی: در راستای هدف شفافیت اطلاعات و ضوابط دسترسی آزاد شهروندان به آنها، سامانه از هرگونه بازخورد، نظر و پیشنهاد در مورد تولیدات خود استقبال می کند.

برد این ضوابط: تدوین و تصویب و بکارگیری این ضوابط به هیچ عنوان مسوولیت سازمانهای تامین کننده داده/اطلاعات را در قبال استفاده و انتشار آنها رفع نمی کند و این ضوابط تنها برای کاربرد درون سازمانی سامانه کارایی دارد.

ماده (۶) ضمانت اجرایی و انگیزش

۱. نظارت بر حسن انجام وظایف نظام دیده بانی بر عهده شورای سیاست گذاری است و گزارش سالانه عملکرد دیده بانی توسط رییس موسسه ارایه و تصمیم گیری می شود.
۲. محصول کار دیده بانی از طریق ماده دو آیین نامه ارتقای هیات علمی به عنوان امتیاز برای مجریان محسوب می شود و برای کلیه کارشناسان غیر هیات علمی در محصولات دیده بانی متناسب با آیین نامه ارتقای شغلی امتیاز محسوب می گردد.
۳. مقدمه تدوین برنامه های توسعه بخش سلامت، گزارش های تحلیل وضعیت سلامت واحد دیده بانی می باشد.

ماده (۷) بازبینی

این آیین نامه در هفت ماده و تبصره در تاریخ به تصویب شورای معاونان و شورای سیاست گذاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رسیده و توسط وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ابلاغ شده است.